

Boeiende uitgave NKS over Huis Kernhem bij Ede

Van kostschool tot kunstgalerie

TEKST: FRED VOGELZANG FOTOGRAFIE: ALBERT SPEELMAN

Kernhem is voor veel inwoners van Ede verbonden met de gelijknamige woonwijk. Liefhebbers van zuivel op hun beurt denken aan het pittige kaasje. Kernhem is echter al sinds de 14e eeuw ook de naam van een kasteel. Woonwijk en kaas zijn ermee verbonden. Over het monument met zijn opmerkelijke geschiedenis verschijnt in september 2015 bij NKS Kenniscentrum Kasteel en Buitenplaats een boek. MONUMENTAAL licht alvast een tipje van de sluier op.

VOORAANZICHT VAN HET HUIS KERNHEM IN EDE.

Ergens rond 1400 moet ten noorden van Ede, op de overgang van de Veluwe naar het veengebied van de Gelderse vallei, een kasteelachtig huis zijn gebouwd. Het deed lange tijd dienst als jachtslot en later als buitenplaats voor rijke eigenaren, die meestal elders woonden en het huis verhuurden.

Rond 1800 erfde edelman Jacob Unico van Wassenaar de omvangrijke bezittingen van zijn familie, waaronder Kernhem. De roemruchte Van Wassenaars hadden verschillende vlootvoogden en hoge militairen voortgebracht. Jacobs opa was groot

kunstverzamelaar en zijn vader had vele jaren aan het Weense hof doorgebracht. Die buitenlandse contacten had de familie behalve een adelstitel veel geld opgeleverd: van Jacobs vader werd beweerd dat hij zijn paarden met gouden hoefijzers liet beslaan.

De Van Wassenaars gebruikten zelf kasteel Twickel in Overijssel als buitenhuis, Kernhem hadden ze dus niet nodig. Toch nam Jacob een ingrijpende beslissing. Hij liet het middeleeuwse kasteel afbreken en er een nieuw buitenhuis neerzetten. Op

ACHTERZIJD VAN HET HUIS KERNHEM.

de fundamenten van het oude Kernhem werd een rechthoekig pand gebouwd, met een lange gang in het midden en aan beide zijden grote kamers, die uitkeken op het park. De slotgrachten gingen dicht en ook de tuin werd flink onder handen genomen. Lange lanen leidden naar een doolhof en het Edese Bos.

Anna Maria Moens

Wie dacht dat de Van Wassenaars in hun net verbouwde Kernhem gingen wonen, vergist zich. Opnieuw kreeg de rentmeester opdracht op zoek te gaan naar huurders.

Een van de beroemdste bewoners werd opvoedkundige Anna Maria Moens (1775-1832). Na het faillissement van haar vader vertrok Moens met haar moeder naar Hoorn. Daar bekwaamde het meisje zich in tekenen, schrijven en muziek. Ze wist zelfs enkele gedichten in boekvorm uit te brengen. Haar hart lag echter bij het onderwijs.

Ze schreef er geleerde opstellen over en begon op 26-jarige leeftijd een eigen kostschool. Omdat Moens niet bijster van de zee hield, vestigde ze haar school in Overijssel. In 1817 verhuisde ze naar Kernhem, waar ze tot haar dood in 1832 werkzaam zou blijven.

Op het Edese internaat gaf de opvoedkundige onderwijs aan jonge dames van aanzienlijke afkomst. De lessen draaiden vooral om liefde voor het vaderland, moederliefde, huwelijkstrouw en godsdienst. Toentertijd genoot Kernhem nationale faam.

Anna Maria Moens stond bekend om haar ferme optreden.

Iedere zondag moesten de meisjes zich achter een door een ezeltje getrokken wagentje opstellen om richting kerk te vertrekken. Mevrouw Moens had niet het figuur om lichtvoetig over straat te gaan, vandaar het ezelswagentje.

Hoewel het veelal meisjes waren die de school bezochten, nam Anna Marie Moens ook jongens tot 12 jaar aan. Om zeven uur in de ochtend begonnen de lessen, die tot laat in de middag doorgingen. Op woensdagmiddag hadden de leerlingen vrijaf.

De populariteit van Moens bij de scholieren was, ondanks haar strenge aanpak, ontegenzegglijk groot. Na haar dood richtten oud-leerlingen op haar graf in Ede een monument op.

Het huis bleek als internaat eigenlijk niet zo geschikt: het was er tochtig en koud. Bij restauratiewerkzaamheden in de 20e eeuw bleek dat bij de bouw alleen voor de buitenmuur goede stenen waren gebruikt. De binnenmuren waren te dun uitgevoerd, de balken te zwaar en er was veel sloopmateriaal verwerkt. Het huis was uiterst sober opgetrokken. In de winter tochtte en kierde het dusdanig, dat sommige leerlingen klaagden over bevroren oren. Kernhem was in de zomer een stuk aangenamer met zijn mooie tuinen, vijvers en eigen moestuin, waar verse groente werd gekweekt.

Niet plus

Na de dood van Anna Marie Moens werd het huis opnieuw aan een familie verhuurd. Die ontdekte al snel, dat het op Kernhem niet helemaal plus was. Bekend is het verhaal uit een brief van een bejaarde dame, die in 1977 aan een Edese amateurhistoricus verhalen over haar oma schreef.

HET HUIS KERNHEM BIJ NACHT.

HET GRAFMONUMENT VAN ANNA MARIA MOENS OP HET LANDGOED.

Die grootmoeder ging in het midden van de 19e eeuw als dienstmeisje bij de familie op Kernhem werken. Tijdens het sollicitatiegesprek waarschuwde de vrouw des huizes haar dat het best wel eens kon dat ze vreemde dingen zou zien en horen. Maar, stelde mevrouw haar gerust, daar moest zij zich maar niet te veel van aantrekken.

Niet lang daarna ging op een nacht de slaapkamerdeur van het meisje geruisloos open en trad een witte gedaante binnen. Het spook zweefde door de kamer en verdween door een andere deur naar buiten. Ook maakte de oma mee, dat er geen beweging in de openslaande deuren in de eetzaal was te krijgen. Toen ze zich echter omdraaide, gingen de deuren plots vanzelf open.

Griezelig

Grootmoeder was blijkbaar niet bang aangelegd, maar haar verloofde vond het maar griezelig. Hij was niet de enige. De verloofde werkte in de stal en moest vaak met de paarden op pad. Hij merkte dat ze, telkens als hij bij een bepaalde plek in het park kwam, erg onrustig werden en zelfs begonnen te steigeren.

Toen een schoorsteen werd uitgebroken, werd het raadsel van het spook opgelost. Tussen het puin werden rode haren gevonden en dat paste wonderwel bij een oud verhaal, dat op Kernhem ooit een meisje met rood haar zou zijn vermoord. Haar lichaam is nooit gevonden en daardoor had haar geest geen rust gekregen. Na de vondst van de haren is van het witte wief nooit meer iets vernomen.

INTERIEUROPNAME VAN HET HUIDIGE HUIS.

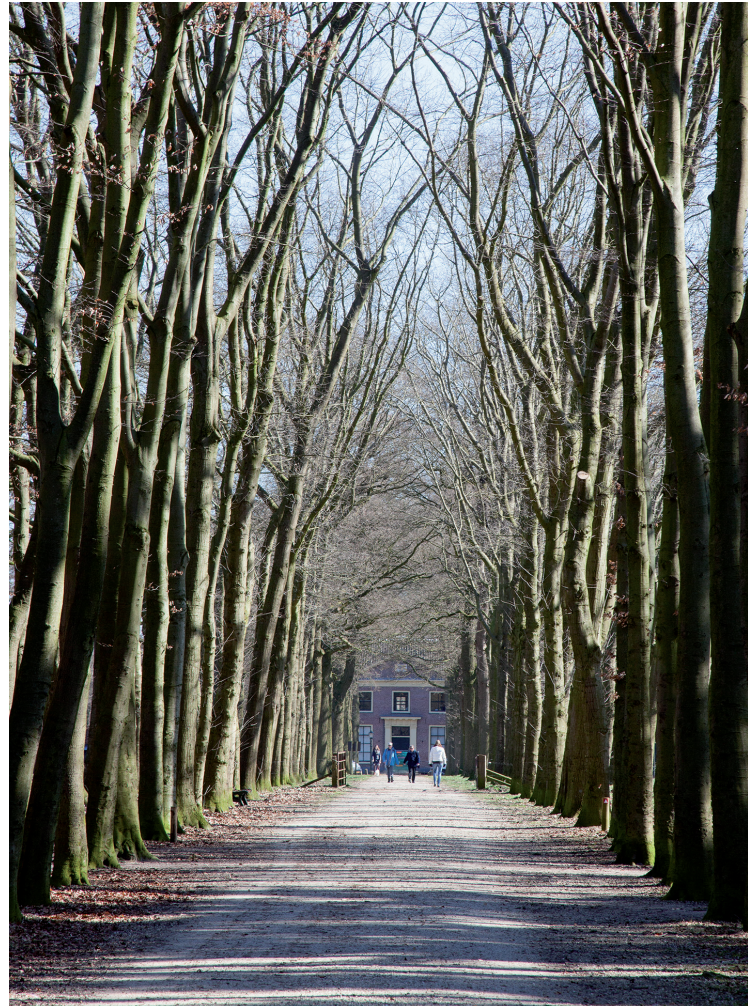

IN KERHEM IS NU EEN KUNSTGALERIE GEHUISVEST.

DE BENEDENVERDIEPING WORDT O.A. GEBRUIKT VOOR CULTURELE MANIFESTATIES.

EEN VAN DE LANGE LANEN IN HET PARK VAN KERNHEM.

In 1970 verkocht de laatste eigenaresse van Kernhem, een gravin die in Napels woonde, het Edese Bos aan de gemeente Ede. Dat bos grensde direct aan het park van Huis Kernhem. De gravin was er zeer op gebrand dat Kernhem en zijn omgeving niet versnipperd zouden raken.

Tegelijk met de verkoop schonk ze het landgoed, waartoe ook een paar boerderijen behoorden, voor niets aan de gemeente. Voorwaarde was dat Kernhem een geheel zou blijven. Het huis was in die tijd bouwvallig geworden en dreigde te worden gesloopt. Niet ver van het buitenhuis was inmiddels het Nederlands Instituut voor Zuivelonderzoek geopend, beroemd geworden omdat daar de Kernhemmer kaas is ontwikkeld. Slechts weinigen weten dat het kaasje naar het Edese landgoed is vernoemd. Een buiten, dat even dreigde te verdwijnen toen de plaatselijke overheid er een nieuwe villawijk wilde bouwen. Kordaat optreden van de Edese bevolking heeft dat weten te voorkomen. Het park van Kernhem was en is populair als natuurgebied en wandellocatie. In het park wonen zeldzame vleermuizen.

Expositieruimte

Huis Kernhem is na 1970 grondig gerestaureerd. De benedenverdieping is nu in gebruik bij de Stichting Kernhem als expositieruimte en voor culturele manifestaties. Op www.huis-kernhem.nl is het actuele programma te zien. De bovenetage is verhuurd.

Kernhem fungeert ook als trouwlocatie. Toen bij graafwerkzaamheden in 1997 bijna een hele vrachtauto dreigde weg te

zakken, gaf dat voedsel aan oude volksverhalen over geheime gangen onder de tuin, maar misschien gaat het alleen om overblijfselen van de kelders van het middeleeuwse kasteel. Helaas was toen geen archeoloog aanwezig.

Wandelgebied

Voor inwoners van Ede is het landgoed nog steeds een mooi wandelgebied. De boerderijen zijn er nog. Aan de weg naar Lunteren staat boerderij De Kalverkamp, waar de stichting Makandra voor biologische streekproducten haar onderkomen heeft. Het koetshuis doet dienst als pannenkoekenboerderij. Over het landgoed worden op gezette tijden rondleidingen verzorgd. Het bos is vrij toegankelijk. Sommige middeleeuwse tradities worden nog steeds in ere gehouden. Zo is de burgemeester van Ede nog altijd 'holtrichter' van het bos. Zo'n holtrichter mocht in vroeger dagen bepalen welke bomen omgehakt en verkocht werden. Symbolisch hoort bij die functie een bijl, die de burgervader ook inderdaad overhandigd heeft gekregen. Het is niet meer de bijl van de middeleeuwse heren van Kernhem, maar wandelend over het landgoed struint de liefhebber door bijna zes eeuwen geschiedenis.

Het boek over Kernhem, dat in september verkrijgbaar is (96 pagina's, full colour, prijs circa 10 euro), is te bestellen via info@kastelen.nl

Fred Vogelzang is wetenschappelijk medewerker NKS Kenniscentrum Kasteel en Buitenplaats.

Holland op z'n mooist

Holland op z'n mooist behandelt op toegankelijke manier de Haagse School. Het boek vertelt het verhaal van de vroege periode, dubbel geworteld in de Romantiek en de School van Barbizon. Romantische onderwerpen en

sentimenten spelen een grote rol in het werk van Jozef Israëls en Willem Roelofs. Israëls, op dat moment de leidende figuur, schilderde het zware bestaan van vissers en boeren. Roelofs richtte zich meer op de overweldigende natuur. Later nam de belangstelling voor het genre af, ten gunste van het landschap. Deze tweede periode van de Haagse School stelt dat Hollandse landschap centraal. Aan de hand

van schilderijen worden tal van verhalen verteld over de ontwikkeling van het landschap en natuurbeleving in het negentiende-eeuwse Nederland. De Haagse School blijkt hierbij zelfs van invloed op de populaire albums van Jac. P. Thijsse. Met talloze afbeeldingen van schilderijen, schetsen, vroege foto's, kaarten, brieven en andere documenten biedt het boek *Holland op z'n mooist* een fascinerend en niet eerder getoond beeld van een kunststroming die nog steeds het huidige beeld van Holland bepaalt. Het 208 pagina's tellende boek begeleidt de gelijknamige dubbeltentoonstelling in Dordrecht en Den Haag. *Holland op z'n mooist. Het voorjaar van de Haagse School* (Dordrechts Museum, tot en met 6 september 2015); *Holland op z'n mooist. Op pad met de Haagse School* (Gemeentemuseum Den Haag, tot en met 6 september 2015).

Holland op z'n mooist, ISBN 978 94 625 8086 2, uitgeverij WBOOKS, kost 24,95 euro.

Hoewe Hofstee

Elke dag stoppen in Nederland zeven boeren hun agrarische bedrijf. In de Alblasserwaard en Vijfheerenlanden ongeveer de helft. Dat leidt tot leegstand. Om die boerderijen voor de ondergang te behoeden is herbestemming noodzakelijk.

Dat vergt creativiteit, durf, inzicht en kennis.

Reden voor *Hoewe Hofstee*, een bijzondere uitgave over boerderijen, uitgebracht door de Stichting Boerderij en Erf Alblasserwaard-Vijfheerenlanden. Als voorbeeldenboek, om cadeau te geven of als tafelboek.

Hoewe Hofstee gaat vooral over de herbestemming van boerderijen, hun erven en bijgebouwen. Het boek bevat een groot aantal door beeldend kunstenaar Evert van Lopik gemaakte kleurenfoto's, voorzien van bijpassende teksten en gedichten van publicist Dick de Jong. Aldus wordt een helder beeld geschetst van de vele creatieve manieren om cultureel erfgoed voor de toekomst te behouden. Het laat zien hoe herbestemming en ontwikkeling van een boerderij met alles erbij, kan worden verwezenlijkt.

Hoewe Hofstee is te koop bij de boekhandel en bij Museum De Koperen Knop in Hardinxveld-Giessendam. Prijs 14,95 euro. Bestellen kan via www.boerderij-enerf.nl. Opsturen kost 5 euro extra.

Nieuw

Het monumentenbord een visitekaartje met historie

Kijk voor meer informatie of bestellen op:

anwb.nl/monumentenbord

